
LA VICTIMIZACIÓN DE MIGRANTS A CATALUNYA¹

JOSEP TAMARIT SUMALLA (director)

Universitat de Lleida

EULALIA LUQUE REINA

Universitat Autònoma de Barcelona

MARÍA JESÚS GUARDIOLA LAGO

Departament de Justícia

SEBASTIÁN SALINERO ECHEVERRÍA

Investigador

Grup de recerca sobre sistema de justícia penal

L'objectiu de la recerca que es presenta en aquest informe és intentar confirmar o refutar la hipòtesi segons la qual una bona part dels delictes de què és víctima la població migrant és desconeguda i socialment invisible. Així mateix es vol obrir una via de coneixement d'aquesta realitat com a pas necessari per poder dissenyar estratègies de prevenció i atenció a les víctimes. Per això s'ha aplicat el model internacional d'enquesta de victimització però amb alguns elements metodològics innovadors: en primer lloc, mirar de conèixer les formes de victimització de les persones migrants a Catalunya a través d'alguns col·lectius de població estrangera, tenint en compte paràmetres de representativitat demogràfica, i, en segon lloc, determinar la taxa de denúncia, la por del delicte i la confiança de la població migrant en el sistema de justícia penal.

The object of the research presented in this report is to try to confirm or refute the hypothesis that a large number of the crimes of which the migrant population is victim are unknown and socially invisible. We therefore wish to open up a channel of knowledge regarding this reality, as a necessary step towards designing policies of prevention and victim care. To do this, the international model of victim surveys has been applied, but with some innovative new methods: firstly, to find out the ways in which migrants in Catalonia are victims of crime by interviewing foreign community groups, taking into account demographic representation; and secondly, to find out the migrant population's reporting rate, fear of crime, and confidence in the criminal justice system.

1. PRESENTACIÓ I OBJECTIUS

La recerca que presentem ha estat projectada a partir de la constatació de l'escàs coneixement sobre la victimització de la població migrant. Aquesta no és

1. La recerca ha estat elaborada en el si del Grup de recerca sobre sistema de justícia penal, amb el finançament de l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya (convocatòria d'ajuts a la recerca 2009-2010).

una singularitat de Catalunya, sinó que és una deficiència universal, que té molt a veure amb la posició social de les persones migrants i amb les característiques de les fonts de coneixement de la delinqüència, tant les de caràcter oficial com les no oficials. Ja Christie (1986)² havia advertit que la delinqüència suportada per la població migrant estava infrarepresentada a les enquestes de victimització, fet que explicava, per la tendència d'aquests instruments de recerca, a centrar-se en la «víctima ideal». Sigui més o menys certa aquesta afirmació, pot constatar-se fàcilment com la forma amb què normalment es duen a terme les enquestes fa pressuposar que no arriben a les persones migrants de la mateixa manera que la població en general. Les persones pertanyents a aquests col·lectius socials minoritaris disposen en menor mesura de telèfon fix al seu domicili.³ A banda, s'ha de comptar amb els obstacles que poden dificultar l'accés dels entrevistadors o la confiança en aquests, i que les enquestes de victimització no acostumen a estratificar la mostra incloent entre els grups de població prefixats en la mostra convidada la nacionalitat de les persones entrevistades. Les enquestes de victimització realitzades a Catalunya i, en general, a Espanya, no han estat una excepció en aquests punts i, per tant, és pertinent dubtar sobre si reflecteixen de manera adequada la victimització que pateixen aquests col·lectius.

A les consideracions anteriors, hi cal afegir la importància que ha assolit el fenomen de la immigració a Catalunya durant la primera dècada del segle XXI, en què la població estrangera ha passat a representar un 16,4% del total,⁴ amb un impacte molt significatiu des del punt de vista demogràfic, social i econòmic, com és ja prou conegut. Un dels aspectes a tenir en compte és el risc d'una percepció social que vinculi immigració i delinqüència. El coneixement de la realitat amb bases empíriques és sempre el millor remei contra els prejudicis que tenen un gran potencial de generar conflictes. Conèixer en quina mesura la població migrant és víctima de delictes és una aportació necessària i rellevant que podem fer en aquest moment.

Els estudis de victimització posen en relleu que el risc d'esdevenir víctima no es distribueix de manera uniforme entre la població, sinó que hi ha determinats col·lectius que tenen un risc diferencial, per raons diverses, que la victimologia acostuma a distingir entre factors estàtics, com ara l'edat i el gènere, i factors dinàmics, com l'estil de vida. Alguns estudis han reflectit que els migrants tindrien un risc més alt de ser víctimes. La diferència es podria explicar per circumstàncies intrínseques a la condició de migrant, com ara el fet de tenir un estatus jurídic diferenciat, pel qual no gaudeixen dels mateixos drets de la població autòctona. Altres circumstàn-

2. CHRISTIE, N. (1986) «The ideal victim». A: FATTAH, E. (ed.) *From Crime Policy to Victim Policy: Reorienting the Justice System*, Londres.

3. La població estrangera és un dels col·lectius que menys disposa de telèfon fix. Segons un estudi de PELETEIRO i TABARDO (2006) «Los hogares exclusivamente móviles en la investigación telefónica de audiencia». *Metodología de Encuestas*, vol. 8., p. 113 i ss., si la proporció d'espanyols que no tenen telèfon fix és d'un 16%, en el cas de la població estrangera resident a Espanya arriba a un 60%.

4. Segons la Secretaria per la Immigració del Departament de Benestar i Família de la Generalitat de Catalunya, dada basada en persones estrangeres empadronades a Catalunya l'1 de juliol de 2010, un total de 1.241.524 persones, que representa un lleuger descens pel que fa a l'any 2009.

cies que poden incidir en aquest possible risc diferencial poden anar lligades a l'estil de vida —com succeeix respecte a les persones que exerceixen la prostitució a Europa, que en la seva major part són immigrants, essent aquesta una activitat amb un alt risc de victimització— o derivar de factors estàtics, com l'edat (la població migrant és més jove) o la raça.

Alguns delictes dels quals pot ser víctima aquesta població estan d'una manera o altra relacionats amb la seva condició de migrants, com succeeix en els delictes d'odi (*hate crimes*), fets que tenen una motivació de caràcter racista o discriminatòria i són formes d'expressió d'un missatge excoient, degradant o segregador, realitzats per part d'autòctons contra els nousvinguts. Agressions, amenaces i vandalisme són els delictes que més s'acostumen a cometre per motius racials (Salisbury; Upson, 2004).⁵ Un altre exemple són els delictes de tràfic de persones o contra els drets dels treballadors. Una altra font de risc són les diverses formes de victimització intracultural, consistents en conflictes propis de la cultura d'origen que perviuen en la societat d'acollida, com les mutilacions genitals femenines o certes conductes de violència contra les dones, abús i explotació sexual o matrimonis forçats, entre altres. Més enllà d'aquestes situacions intrínseques d'una o altra manera a la condició de migrants, en ocasions s'ha posat de manifest un risc diferencial de patir delictes convencionals. Així, per exemple, Karmen (2009)⁶ destaca com l'Enquesta de victimització nacional dels EUA de 2006 fa aflorar diferències racials o ètniques en el delicte de robatori: si la mitjana de robatoris és de 2,9 per mil habitants, en el cas de la minoria afroamericana la ràtio s'eleva a 3,8 i en els hispans, a 4,9.

En tot cas, la finalitat d'aquesta recerca és oferir una via per confirmar o refutar la hipòtesi segons la qual una bona part dels delictes de què són víctima les persones migrants és desconeguda i socialment invisible, i oferir un millor coneixement d'aquesta realitat com a pas necessari per poder dissenyar estratègies de prevenció i d'atenció a les víctimes. Per això hem optat per aplicar el model internacional d'enquesta de victimització però desenvolupant una metodologia amb elements innovadors respecte a la recerca que es fa en matèria de victimització, per poder obrir camí en un terreny fins ara poc explorat. Per tant, els objectius de la recerca són, en primer lloc, conèixer les formes de victimització de la població migrant a Catalunya a través d'alguns col·lectius de població estrangera i, en segon lloc, determinar la taxa de denúncia, la por al delicte i la confiança de la població migrant en el sistema de justícia penal.

2. LA RECERCA SOBRE VICTIMITZACIÓ DE MIGRANTS: ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Exposarem a continuació els estudis que hi ha en l'àmbit europeu i altres d'àmbit intern, concretament als EUA, Canadà, Regne Unit, França i Alemanya. Es tracta

5. SALISBURY, H./ UPSON, A. (2004): *Ethnicity, victimisation and worry about crime: findings from the 2001/02 and 2002/03 British Crime Surveys*, Home Office, London.

6. KARMEN, A. (2009): *Crime Victims: An Introduction to Victimology*. [7a ed.] Wadsworth Publishing.

en general d'enquestes molt recents, de manera que es fa palesa la novetat i l'estat embrionari d'aquestes recerques.

A Europa, l'Agència de Drets Fonamentals (FRA) ha endegat una iniciativa per dur a terme enquestes sobre minories i discriminació. Així, l'EU-MIDIS (*European Union Minorities and Discrimination Survey*) estudia la victimització, la discriminació i el tracte vexatori contra els immigrants i les minories ètniques. Està integrada per un conjunt d'informes que fan referència, cadascun d'ells, a un col·lectiu determinat d'immigració. En aquest sentit, s'ha analitzat específicament la victimització de la població gitana⁷ i la musulmana.⁸ El document més complet sobre aquesta qüestió és l'informe EU-MIDIS de 2009, «*Main Results Report*», en què s'analitza la discriminació i la victimització de diverses minories en vint-i-set Estats europeus, entre els quals hi ha Espanya.⁹ La metodologia emprada fou la d'entrevistes *face to face* en el domicili de la persona enquestada, segons una ruta aleatòria a les grans ciutats. S'analitzen cinc categories de victimització:

- els delictes relacionats amb els vehicles
- els furtus
- els robatoris en domicili
- les agressions i amenaces
- l'assalt greu

Els resultats globals d'aquesta macroenquesta reflecteixen una major victimització dels migrants. La mitjana de l'índex de victimització en tots els col·lectius examinats en aquest estudi europeu és del 24% en els darrers dotze mesos, molt per sobre de la població autòctona, si comparem aquests resultats amb les enquestes de victimització que es duen a terme en els diferents països (14% a l'enquesta

7. Cfr. Agència de Drets Fonamentals de la Unió Europea (FRA), 01 EU-MIDIS, serie Data in Focus (2009): «La población romaní», Encuesta de la Unión Europea sobre las minorías y la discriminación (http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/EU-MIDIS_ROMA_ES.pdf consultat el 10-11-2010). Aquesta enquesta estudia set Estats membres, entrevistant cinc-centes persones a cada Estat (en total, tres mil cinc-centes entrevistes), a través d'un mostreig aleatori. Els resultats posen en relleu una taxa de victimització molt elevada d'aquest col·lectiu. Com a mitjana, el 32% de tots els consultats havia estat víctima durant els dotze mesos anteriors d'algun dels cinc tipus de delictes considerats en aquesta recerca (robatori de o en un vehicle, robatori en propietats personals sense força ni amenaça i assalt greu). Especificament pel que fa als delictes contra la persona, és a dir, agressions, amenaces i casos d'assalt greu, tant la taxa d'incidència com la de prevalença també poden considerar-se elevades. D'aquesta manera, com a mitjana en els set Estats membres analitzats, el 23% dels consultats hauria estat víctima d'un o més delictes d'aquest tipus durant els darrers dotze mesos.

8. Cfr. Agència de Drets Fonamentals de la Unió Europea (FRA), 02 EU-MIDIS, serie Data in Focus (2009): «Los musulmanes», Encuesta de la Unión europea sobre las minorías y la discriminación (http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/EU-MIDIS_MUSLIMS_ES.pdf, consultat el 10-11-2010). En aquest cas, van ser objecte d'estudi catorze Estats membres i s'inclogueren en la mostra les persones que es van identificar com a musulmanes, amb independència dels seus orígens ètnics. Com a resultat d'aquesta recerca es fa palès que l'11% dels enquestats es consideren víctimes de casos d'agressió, amenaça o assalt greu per motius racials en els darrers dotze mesos, presentant, com a mitjana, tres incidents per víctima durant aquest període. Tanmateix, de la mateixa manera que en l'estudi precedent, la major part dels enquestats no van denunciar els fets a la policia (entre el 53% i el 98% segons el país de residència).

9. Cfr. http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/eumidis_mainreport_conference-edition_en_.pdf (consultat el 22-12-2010).

de 2005 en divuit Estats europeus).¹⁰ En totes les tipologies delictives que s'analitzen, el grup minoritari que presenta més prevalença és el subsaharià (el 33%), seguit de prop pel col·lectiu gitano (32%).

Les agressions i les amenaces són experimentades per una gran quantitat de minories i les experiències d'assalt greu són molt comunes entre els col·lectius analitzats, superiors també als índexs de victimització enregistrats per la població autòctona. Això pot ser degut al fet que sovint aquests episodis d'assalt estan relacionats, segons les pròpies víctimes, amb motius racistes. En aquest sentit, pels diversos col·lectius analitzats a la mostra, entre el 57% i el 74% dels delictes d'agressions i amenaces no van ser denunciats a la policia, tot i que gran part d'aquests fets es qualifiquen com a seriosos per la víctima (entre el 60% i el 75%). Més minsa resulta encara la taxa de denúncia en els casos d'assetjament greu. La mitjana és del 70% al 90% de casos no denunciats a les autoritats. Tanmateix, entre el 50% i el 61% d'aquests fets són qualificats per les víctimes com a seriosos. El motiu principal de la no denúncia d'aquests fets (agressions, amenaces i assalt) és la manca de confiança que la policia pugui fer-hi alguna cosa. D'altra banda, del baix índex de persones que van presentar la denúncia, es detecta un gran descontentament amb la policia, especialment en el cas del col·lectiu d'ètnia gitana.

Com s'ha indicat, en aquesta recerca va participar Espanya. L'enquesta es va centrar en tres col·lectius (nord-africans, romanesos i sud-americans). Per cada grup es van fer unes cinc-cents entrevistes¹¹ a les ciutats de Madrid i Barcelona. Les dades particulars d'Espanya indiquen que el grup més victimitzat és el col·lectiu nord-africà (prevalença d'un 21% a Espanya, davant d'un 24% en el conjunt d'Estats analitzats en els darrers dotze mesos), seguit pel sud-americà (17% tant a Espanya com al conjunt d'Estats europeus) i pels romanesos (amb un 14% de prevalença a Espanya). Pel que fa a les particulars tipologies delictives, la diferència entre la victimització patrimonial i la victimització personal és menor del que és comú a les enquestes de la població general. Així, l'índex de victimització dels nord-africans a Espanya, tant pel que fa als delictes patrimonials com en els delictes contra la persona, és del 14%. En el cas dels sud-americans, la prevalença en els delictes patrimonials és del 10% i la victimització en els personals es situa en un 9%. Finalment, la població romanesa suporta una victimització del 9% en els delictes patrimonials i d'un 8% en els delictes contra la persona. Tanmateix, són més rellevants les diferències de victimització entre països que entre grups nacionals interns.

A l'informe s'afirma que, malgrat que les minories són estereotipades i considerades sovint com a potencials delinqüents, les dades indiquen que aquests col·lectius són en gran part victimitzats i necessiten una protecció i assistència adequades. D'aquí que s'hagin d'adaptar els instruments de prevenció del delicte i d'assistència a les víctimes a les particularitats específiques d'aquests col·lectius.

10. Cfr. VAN DIJK *et al.* (2005) *The Burden of Crime in the EU*, Research Report. A comparative Analysis of the European Crime and Safety Survey (EU ICS), <http://www.europeansafetyobservatory.eu/downloads/EUICS%20-%20The%20Burden%20of%20Crime%20in%20the%20EU.pdf>

11. Concretament, cinc-cents catorze entrevistes a nord-africans, cinc-cents quatre entrevistes a sud-americans i cinc-cents vuit a romanesos.

També s'haurien d'establir estratègies que fomentin la denúncia de delictes, tenint en compte que en la major part de casos aquesta victimització no arriba a ser co-neguda pel sistema de justícia penal.

D'altra banda, als EUA, Kercher i Kuo (2008)¹² s'ocupen de la victimització de migrants a Houston. En aquest cas, es van distribuir 7.796 qüestionaris en dinou organitzacions socials,¹³ dels quals van ser retornats omplerts 907. Els col·lectius de migrants objecte de la recerca van ser els xinesos, coreans, vietnamites i hispans i les entrevistes les van realitzar dos hispans, cinc oficials de policia asiàtics i una persona encarregada dels serveis a la víctima a Houston l'any 2007. Els resultats d'aquesta enquesta posen en relleu un elevadíssim índex de victimització i de multivictimització. En efecte, el 59,3% de la mostra va afirmar haver estat víctima en els darrers tres anys d'un delicte, dels quals el 48% havia declarat haver-ho estat més d'una vegada. Aquests elevats percentatges es poden explicar per la metodologia emprada a l'estudi, que fomenta que les persones més motivades per respondre siguin les que han estat víctimes. D'altra banda, la victimització varia dependent dels grups ètnics analitzats. D'aquests, el col·lectiu més victimitzat és l'hispana (el 82,7%), seguit del vietnamita (60,8%), el coreà (59,9%), i en darrer lloc el xinès, amb un 56,4% de prevalença. Pel que fa a l'índex de denúncia a la policia, aquest es situa en un 57%, essent més elevat en els delictes contra la propietat (69%) que en els delictes contra la persona (31%). Segons les víctimes entrevistades, les barreres lingüístiques suposen un obstacle per a la denúncia del delicte. A més, el temps d'estada als EUA pot ser un factor que influeix en la denúncia. En aquest sentit, les persones enquestades que han residit en aquest país més de deu anys denuncien més els fets delictius que les que van arribar fa menys de deu anys (el 62,5% i el 47,9% respectivament). Tanmateix, només el 29,3% de víctimes que van denunciar els fets es mostren satisfetes amb el funcionament de la policia.

Al Canadà, Perrault (2004)¹⁴ analitza la victimització de les minories visibles¹⁵ en delictes violents,¹⁶ la seva percepció sobre la seguretat personal i opinió sobre el sistema de justícia penal. Pel que fa a la victimització, es destaca que la prevalença per delictes violents en aquestes minories és similar al de les persones que no integren aquest col·lectiu. Tanmateix, quan s'examinen els índexs de victimització amb violència per grups d'edat, es detecten algunes diferències. Es constata que els membres d'aquestes minories de vint-i-cinc o més anys presenten una

12. KERNER, G.; KUO, C. (2008) *Victimization of Immigrants*. Crime Victims'Institute, Criminal Justice Center, Sam Houston State University, <<http://www.crimevictimsinstitute.org/documents/ImmigrantVictimizationfinalcorrected.pdf>>

13. A dotze esglésies i set centres de servei a la comunitat.

14. PERRAULT, S. (2004) *Les minorités visibles et la victimisation*. Série de profils du Centre Canadien de la Statistique Juridique.

15. S'entén en aquest cas per «minoria visible» (*minorités visibles*) les persones que no siguin autòctones, que no siguin de raça blanca o que no tinguin la pell blanca, de quinze o més anys. La població migrant s'inclou en aquesta categoria més àmplia de minoria visible i representa més del 80% d'aquesta.

16. Concretament, s'estudien les tipologies següents: agressió sexual (temptativa o consumada), que comprèn l'activitat sexual forçada, tocaments sexuals, petons i carícies no desitjades; el robatori o temptativa de robatori qualificat (quan l'infractor va armat o existeixen actes de violència o amenaces contra la víctima) i les vies de fet, que consisteixen en un atac a la víctima (cops, etc.), així com les amenaces de perjudici psicològic o qualsevol tipus d'incident on hi hagi present una arma.

menor prevalença en delictes violents en comparació amb les persones que no formen part d'aquests col·lectius. Si s'examinen les dades segons el lloc de naixement, les minories que han nascut al Canadà suporten índexs de victimització més elevats que els immigrants i que les persones que no pertanyen als col·lectius minoritaris estudiats. Una possible explicació d'aquesta dada, segons els autors de l'enquesta, és que els membres de minories visibles nascuts al Canadà són, en la seva gran majoria, persones d'edats compreses entre els quinze i els vint-i-quatre anys i solters, a més de cobrar salaris baixos. Tots aquests factors estan normalment associats a un major risc de victimització. Conclou l'estudi afirmant que el fet d'haver nascut al Canadà i de pertànyer a una minoria visible no augmenta significativament el risc de ser víctima d'un delictes violent. En canvi, el fet de ser immigrant i de pertànyer a aquests col·lectius minoritaris redueix el risc de ser víctima en un 40%. Pel que fa a les percepcions de les minories visibles sobre el sistema de justícia penal, es mostren menys satisfetes en alguns aspectes amb l'activitat de la policia. En aquest sentit, són menys proclius a declarar que la policia ha fet una bona feina i també es mostren menys satisfets amb els tribunals penals i els serveis penitenciaris en comparació amb la valoració sobre el treball de la policia. Finalment, l'estudi revela que aquestes minories pateixen més por per la seva seguretat que els que no formen part d'aquests col·lectius i, per aquest motiu, eviten algunes activitats (com caminar sol de nit, utilitzar el transport públic de nit, entre altres).

Al Regne Unit, la *British Crime Survey* va introduir una mostra addicional de persones pertanyents a minories ètniques al 2001/02 i 2002/03. Com a resultat, les persones de composició racial mixta presentaven un risc major de victimització en diversos delictes personals i patrimonials, tot i que la diferència era només estadísticament significativa en el robatori en habitatge. Les diferències subsistien amb independència de l'edat i de l'àrea de residència. Al mateix temps, les persones de procedència mixta denunciaven menys els delictes soferts. La victimització de les minories negra, asiàtica o xinesa només era superior a la de les persones de raça blanca en els delictes amb motivació racial.¹⁷

A França, un estudi de Mucchielli i Nevanen (2010)¹⁸ intenta determinar si les persones estrangeres són més o menys victimitzades que la població francesa, a través de l'anàlisi de les enquestes de l'EPVC (enquesta anual sobre les condicions de vida a les llars) des de 1996 fins al 2004, les quals contenen en la seva mostra un 6% d'estrangers. Les classes de victimització de què s'ocupa són les agressions i els furtos personals. Segons aquesta recerca, els nacionals estan més protegits que certes categories d'estrangers o de francesos nascuts fora de França, en particular les persones originàries d'Àfrica negra i d'Àsia. Aquests darrers col·lectius són víctimes de robatoris personals de forma més habitual, dels quals una petita part (del 10% al 15%) es realitzen amb violència.

17. SALISBURY, H.; UPSON, A. (2004) *Ethnicity, victimisation and worry about crime: findings from the 2001/02 and 2002/03 British Crime Surveys*. Londres: Home Office.

18. Vid. MUCCHIELLI, L.; NEVANEN, S. (2010) «Delincuencia, victimización, criminalización y tratamiento penal de los extranjeros en Francia». A: PALIDDA, S.; BRANDÁRIZ, A. (dir). *Criminalización racista de los migrantes en Europa*. Granada: Comares.

A Alemanya, Albrecht (2010)¹⁹ fa referència als estudis de victimització d'immigrants en aquest país i posa en relleu els problemes específics que planteja la recerca específicament d'aquests col·lectius. En aquest sentit, i com a resposta deliberada al feixisme i a l'holocaust, les estadístiques oficials —ja siguin criminals, judicials o relatives a la població en general— no poden informar sobre la composició ètnica de la població alemanya. Tot i aquestes dificultats, la victimització dels estrangers fou estudiada per primer cop als anys noranta a Bayern. El resultat d'aquesta recerca determina un 11% de víctimes estrangeres comptabilitzades a les estadístiques policials. Per diverses nacionalitats, la prevalença en la delinqüència violenta és de dos a cinc cops superior a la corresponent a les persones de nacionalitat alemanya. Pel que fa als districtes policials, es va trobar un 54% de víctimes estrangeres en delictes d'homicidi o assassinat i una taxa elevada de victimització d'estrangers en agressió sexual i lesions (gairebé el 30% de les víctimes d'aquests delictes). D'altra banda, de les dades de l'ECS (*European Crime Survey*) de 2005 —que conté una mostra representativa d'immigrants— es desprèn que la taxa de victimització a Alemanya és aproximadament la mateixa per a immigrants que per a no immigrants pel que fa a un grup d'infraaccions contra la propietat i contra la persona. Als entrevistats també se'ls va sol·licitar informació sobre els motius discriminatoris dels delictes soferts. Es conclou que les dades oficials de la violència racial menysvaloren seriosament l'extensió del fenomen, ja que una gran proporció de fets victimitzadors es percep pels immigrants com a motivats per la xenofòbia.

3. METODOLOGIA

El mètode utilitzat ha estat el propi de les enquestes de victimització, que estudia el fenomen de la delinqüència des d'un dels seus propis actors —les víctimes— i permet reduir la xifra negra, que no pot reflectir-se a les estadístiques oficials.²⁰ Hem seleccionat tres col·lectius —els ciutadans de Colòmbia, Marroc i Romania—, amb l'objectiu de veure reflectides tres realitats culturals diferents i tenint en compte motius de representativitat demogràfica.²¹

L'enquesta de victimització es va aplicar en un primer moment a través d'Internet, específicament a l'espai web creat per a aquesta finalitat.²² Aquesta iniciativa

19. ALBRECHT, H.-J. (2010) «Criminalización y victimización de inmigrantes en Alemania». A: PALIDDA, S.; BRANDÁRIZ, A. (dir). *Criminalización racista de los migrantes en Europa*. Granada: Comares.

20. GARRIDO, V.; STANGELAND, P.; REDONDO, S. (1999) *Principios de Criminología*. València: Tirant lo Blanch.

21. La població marroquina és la que ha presentat una major evolució a la península ibèrica i constitueix el col·lectiu més representatiu d'estrangers a Catalunya, amb un 19,08% sobre el total d'estrangers al país. El segon col·lectiu amb més representativitat és el de Romania, amb un 8,12% sobre el mateix total. D'altra banda, els colombians són un dels principals col·lectius nacionals entre els immigrants d'origen llatinoamericà i ocupa el cinquè lloc, després d'Equador i Bolívia, amb un 4,13%. Cfr. Estadístiques 2009: Indecat, a partir de l'explotació estadística de padrons.

22. <http://www.victimizacion.com>: pàgina patrocinada per la Universitat de Lleida i que operava el Grup de recerca «Sistema de Justícia Penal».

pretenia ser un primer intent d'aplicar aquesta tecnologia a la recerca sobre la victimització de migrants, atès el menor cost que suposa la seva realització i l'escurçament de terminis en l'obtenció de respostes, així com una possible major sinceritat de la persona enquestada.

En aquest cas, el qüestionari estava format per cinquanta preguntes com a màxim per a homes i seixanta per a dones (la diferència en el nombre de preguntes s'explica perquè en el cas de les dones s'inclouïen delictes sexuals). Les preguntes utilitzades en el qüestionari, pel que fa a la seva estructura i contingut, eren idèntiques a les del qüestionari de la ICVS (*International Crime Victims Survey*) a més d'altres variables de creació pròpia, incloses amb el propòsit de poder establir les característiques sociodemogràfiques i la percepció dels entrevistats d'algunes institucions de prevenció i control del delicte. Tanmateix, no es van incloure totes les preguntes del qüestionari de la ICVS perquè es considerava excessivament extens i que excedia els objectius d'aquesta recerca, a més de provocar la disminució de l'atenció de la persona enquestada i, en conseqüència, la taxa de resposta.

Posteriorment, el qüestionari fou traduït a diverses llengües: castellà, romanès, àrab i anglès. La pàgina web va ser elaborada per un enginyer informàtic²³ i se'n va fer la publicitat a les seus consulars de Barcelona dels col·lectius d'estrangers implicats, a través de cartells i fulls informatius que lliuraven als seus connacionals en què es difonia el projecte, els seus responsables i se'ls convidava a contestar l'enquesta.²⁴ Per limitar un eventual frau de la persona enquestada, únicament podien accedir a l'enquesta persones amb ordinadors que estiguessin situats dins de la península ibèrica. L'enquesta es podia contestar entre l'1 de juny de 2009 i el 30 de maig de 2010. Amb tot, i potser amb motiu de la baixa penetració d'Internet en alguns col·lectius d'immigrants, a un desinterès a respondre qüestionaris relativament extensos²⁵ o a una inadequada publicitat de la pàgina web, es va obtenir una taxa de resposta insuficient.²⁶

Per aquest motiu, es va aplicar un segon cop l'enquesta a través d'entrevistes personals. Tot i que hi ha una diversitat d'opinions sobre la matèria,²⁷ en aquesta recerca s'ha optat per «entrevistadors anòlegs» o de la mateixa nacionalitat que l'entrevistat, considerant que d'aquesta manera es pot superar amb més facilitat les barreres culturals o idiomàtiques.²⁸ El qüestionari emprat per als col·lectius del Marroc i Romania fou el mateix que es va aplicar a Internet. Els delictes pels quals es consultava els entrevistats eren els de robatori en habitatge consumat, robatori amb violència o intimidació, furts o robatoris personals, lesions i amenaces i delic-

23. Agraïm a Benjamín Echevarría la seva valuosa i desinteressada col·laboració en l'elaboració de la pàgina web.

24. A més, el Consolat de Colòmbia va promocionar l'enquesta a la seva pròpia web i l'Ambaixada de Romania va donar publicitat a l'enquesta a través de la seva Agregada Cultural. També es va donar a conèixer el projecte a altres mitjans de difusió, com la xarxa social Facebook.

25. En aquest sentit, el nombre de qüestionaris incomplets van ser 612.

26. Concretament, el total de visites a la pàgina web fou de 2.225 i les enquestes realitzades completament 134, de les quals 95 es van respondre a Catalunya.

27. Vid. *Manual de Encuestas de Victimización de Naciones Unidas* (2009).

28. Aquesta tasca va ser duta a terme per dos investigadors per al col·lectiu de Colòmbia, un per a Romania i un altre per a Marroc.

tes sexuals. En canvi, en el cas del col·lectiu colombià, l'enquesta que es va utilitzar va ser íntegra, amb un total de cent quaranta-quatre preguntes. A diferència del qüestionari resumit, es preguntava a més per: robatori de vehicles de motor (turisme, camioneta o camió), robatori d'accessoris (ràdio, retrovisors...), danys a vehicles de motor, robatori de motocicleta, robatori de bicicleta i robatori en habitatge (consumat o intentat). Les preguntes, també pel que fa a la seva estructura i contingut, són idèntiques al qüestionari de la ICVS, a més d'altres variables de creació pròpia, que responen a la indagació de les condicions sociodemogràfiques i a la opinió dels enquestats sobre les institucions del sistema de justícia penal.

Pel que fa a la població i mostra, l'univers d'aquesta recerca està format per nacionals de Colòmbia, Marroc i Romania, de setze anys o més, que resideixen —de manera legal o no— en alguna de les quatre províncies de Catalunya. D'acord amb el padró municipal de 2009, l'univers per cada grup nacional, majors de quinze anys, és de 226.940 persones d'origen marroquí, 96.580 romanesos i 49.150 colombians.

Taula 1. Distribució per països, gènere i edat. 2009 Catalunya

	Total	% respecte del total d'estrangers	Total d'homes	Total de dones	Homes <quinze anys	Dones <quinze anys
Marroc	226.940	19,08	134.734	92.206	105.359	64.302
Romania	96.580	8,12	51.254	45.326	43.743	38.219
Colòmbia	49.150	4,13	22.596	26.554	19.342	23.424

Font: Indecat, a partir d'explotació estadística de padrons.

Per a la selecció de la mostra es va dissenyar un mostreig de centres i per allau (també anomenat bola de neu). A través del primer es va extreure la mostra amb les persones que visitaven els consolats de Colòmbia, Marroc i Romania, també amb els visitants d'altres organitzacions socials com esglésies o centres de reunió.²⁹ A l'interior d'aquests centres consulars, es van aplicar normes de selecció aleatòria, com el color del vestuari dels entrevistats, una data pròxima d'aniversari, un nombre múltiple de persones que creuaven la porta d'entrada de la delegació estrangera, etc. D'altra banda, el mostreig per allau va consistir en la derivació que van fer les persones pertanyents a les minories identificades als enquestadors.

L'amplitud de la mostra projectada fou de cent persones per a cadascun dels col·lectius del Marroc i Romania i de cinc-centes persones per al de Colòmbia. Pel que fa als dos primers no hi va haver distribució mostral per gènere i

29. En aquest cas, la selecció de les organitzacions es va dur a terme a través d'una taula de xifres aleatòries.

edat, sinó l'absoluta aleatorietat de les circumstàncies que es van presentar en el treball de camp. En canvi, en el cas dels colombians, sí que va haver-hi una distribució mostral d'acord amb la representativitat d'aquest col·lectiu d'estrangers a Catalunya.

Les característiques per gènere i edat de la mostra de persones de nacionalitat colombiana es presenten a la taula 2.

Taula 2. Distribució mostral segons el gènere i l'edat de nacionals de Colòmbia

Edat	Homes	Dones	Total
De 16 a 19 anys*	16	14	31
De 20 a 24 anys	22	25	47
De 25 a 29 anys	40	49	89
De 30 a 34 anys	43	53	96
De 35 a 39 anys	37	42	79
De 40 a 44 anys	29	33	63
De 44 a 49 anys	18	23	41
De 50 a 54 anys	10	14	24
De 55 a 59 anys	5	9	13
De 60 a 64 anys	2	5	7
De 65 i més anys	3	7	10
Total	225	275	500

* L'interval original en la font consultada és de 15 a 19 anys. Es resta el 20% que, hipotèticament, pot ser el que es correspon a la edat de 15 anys, que és eliminat.

Les entrevistes es van realitzar entre el 13 d'octubre i el 8 de novembre als nacionals de Colòmbia i el 25 i 29 d'octubre en el cas dels nacionals del Marroc i Romania.³⁰ Finalment, pel joc de filtres, es va obtenir una mostra útil acceptada de noranta-tres persones d'origen marroquí, cent persones romaneses i quatre-cents setanta-vuit ciutadans colombians.

Per a l'anàlisi estadística de les dades obtingudes, i de la mateixa manera que en els resultats de l'enquesta per Internet, es va emprar el paquet estadístic PSW 18. L'anàlisi de les dades va requerir l'explotació prèvia de freqüències i percentatges de totes les variables del qüestionari i després es van dur a terme els creuaments bivariants entre variables dependents i independents.

30. Agraïm a Catalina Wild, Catalina Munteanu, Franky Aljure i Ahmed Nedjari el seu excel·lent i professional treball en la realització de les enquestes.

Taula 3. Fitxa tècnica

Àmbit territorial	Catalunya
Àmbit temporal	<ul style="list-style-type: none"> • Enquesta presencial: deu primers mesos del 2010. • Enquesta per Internet: 1 de juny de 2009 a 30 de maig de 2010.
Àmbit temàtic	Persones de més de setze anys que han estat víctimes d'un delictes.
Univers poblacional de referència	Població estrangera de nacionalitat colombiana, marroquina i romanesa, majors de setze anys i que resideixen de manera legal o no a Catalunya: <ul style="list-style-type: none"> • Marroc: 226.940; • Romania: 96.580; • Colòmbia: 49.150 persones*
Amplitud de la mostra acceptada	<ul style="list-style-type: none"> • 93 persones de nacionalitat marroquina; • 100 de nacionalitat romanesa; • 478 de nacionalitat colombiana.
Error mostral	Errors teòrics: <ul style="list-style-type: none"> • mostra marroquina: $\pm 8,98$ • mostra romanesa: $\pm 8,66$ • mostra colombiana: $\pm 3,94$ Per dades globals, interval de confiança del 95,5%, $p=25$ y $q=75$
Mètode de mostreig	<ul style="list-style-type: none"> • Marroc i Romania: selecció aleatòria monoetàpica simple. • Colòmbia: selecció aleatòria monoetàpica estratificada por gènere i intervals d'edat.

* Font Idescat: explotació estadística de padrons, 2009.

La fórmula aplicada per al càlcul de l'error mostral és:
$$\alpha = \sqrt{\frac{4pqN - 4pqn}{n(N - 1)}}$$

on N és l'univers poblacional; n , la mostra seleccionada, i p i q són les proporcions conegudes de victimització en immigrants, en aquest cas, properes al 25% (victimitzats) i 75% (no victimitzats).

4. RESULTATS

De les tres enquestes realitzades cara a cara, centrem l'atenció en la dels ciutadans colombians, atès que les condicions en què es va efectuar a la seu consular han estat molt favorables i que hi ha hagut en general una gran disposició de les persones seleccionades a participar-hi. No es pot dir el mateix de

les enquestes als altres dos col·lectius on, a més de tractar-se d'una mostra molt reduïda, s'han detectat alguns problemes que poden haver estat decisius a l'hora d'explicar els resultats, com la negativa a participar de la major part de dones en el cas dels marroquins i les deficientes condicions en què s'ha dut a terme l'enquesta en el cas dels romanesos. Això pot haver influït directament en les baixes xifres de victimització que en general han aparegut en aquests dos col·lectius.

4.1 MOSTRA

A l'enquesta a colombians, la mostra de partida era de cinc-centes persones, de les quals finalment s'ha pogut disposar d'una mostra acceptada útil de quatre-centes setanta-vuit, distribuïda segons les característiques sociodemogràfiques que s'indiquen a continuació:

Gènere	Home	Dona	
	44,6%	55,4%	
Edat	Homes	Dones	Índex
16 - 25 anys	41	45	18%
26 - 40 anys	111	133	51%
41 - 65 anys	61	83	30,1%
Més de 65 anys	0	4	0,8%
Telèfon a la llar	Sí	No	
	56,7%	43,3%	
Temps d'estada a Espanya			
Des d'alguns dies			0,2%
Des d'alguns mesos			2,5%
Des d'un any o més			97,3%
Situació de residència			
Residència legal			92,7%
Irregulars			4,2%
Fent els tràmits			2,7%
No ho sap			0,4%

Situació laboral	
Treballant	54,8%
Cercant feina	24,5%
S'ocupa de les tasques de la llar	4,2%
Va a la l'escola/universitat	11,5%
Jubilat, pensionista, discapacitat	1%
Treballa independent	4%
Opinió sobre el nivell d'ingressos	
Satisfet	44,1%
Bastant satisfet	21,8%
Insatisfet	28,9%
Molt insatisfet	5%
Perduts	0,2%

4.2 VICTIMITZACIÓ GENERAL I DENÚNCIES

La taxa de victimització durant l'any 2010 (en el període de gener a octubre) és del 26,9%, de manera que més d'un de cada quatre dels entrevistats han estat víctima d'almenys un delictes. La prevalença s'eleva fins al 57% en el període de cinc anys.

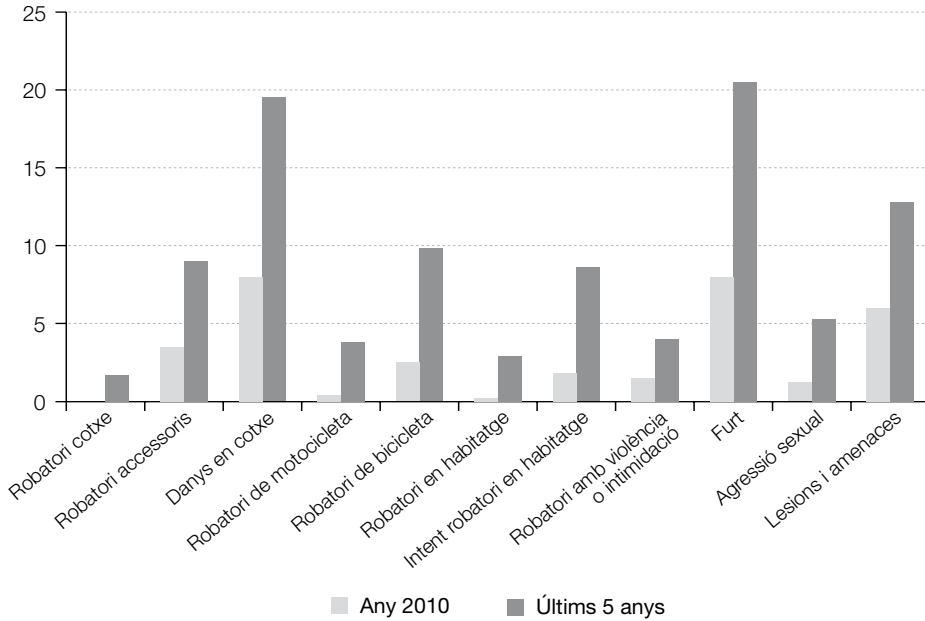
La distribució per delictes es reflecteix al gràfic següent. Destaquen els de furt i els delictes relacionats amb els vehicles que representen, entre tots ells, més de la meitat de les victimitzacions, tant en el darrer any com en els darrers cinc anys.

La taxa d'incidència és de 33,2 delictes per cada cent habitants l'any 2010 i de 95,1 els darrers cinc anys. La multivictimització (persones que han patit més d'un delictes), el darrer any, és d'un 11,9%.

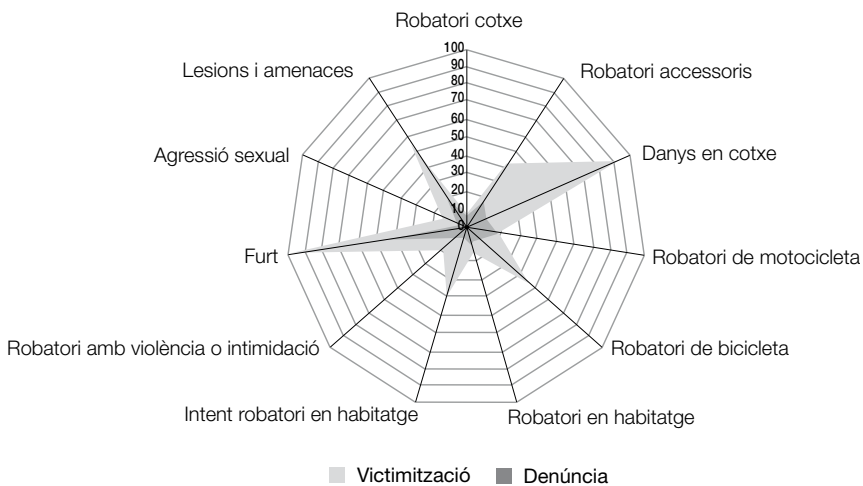
La taxa de denúncia és del 25%. Per tant, només un de cada quatre delictes ha estat denunciat a la policia, xifra que es distribueix de manera molt desigual entre els diversos delictes: d'un 13,2% al robatori en habitatge intentat o un 14,1% als danys a vehicles fins a un 94,4% al robatori de motocicletes o un 100% al robatori de cotxes. Entre tots dos extrems, la denúncia és d'un 35,7% als abusos i agressions sexuals, un 31,7% a les lesions i amenaces, un 44,4% als robatoris amb violència o intimidació, un 45,5% als furts i un 57,1% al robatori en habitatge consumat. Entre els motius expressats per denunciar el fet, destaquen el desig de recuperar els objectes sostrets, la serietat del delictes i la creença que els delictes s'han de denunciar. Les causes de la decisió de no denunciar van ser, fonamentalment, l'au-

totutela (creure que els fets es podien resoldre sense necessitat de denúncia) i la poca importància del fet. L'escassa confiança en la policia va tenir poca incidència.

Gràfic 1. Victimització distribuïda per delictes



Gràfic 2. Denúncies en relació amb la victimització per delictes



4.3 VICTIMITZACIÓ RELACIONADA AMB EL PATRIMONI

En aquest epígraf s'agrupen els delictes de robatori de cotxes, robatori d'accessoris de vehicles, danys a vehicles, robatori de motocicletes, robatori de bicicletes, robatori en habitatge (tant els delictes consumats com intentats), robatori amb violència o intimidació i furts.

Pel que fa al robatori de cotxes, no s'enregistra cap victimització l'any 2010 i la prevalença els darrers cinc anys és de l'1,7%. Aquest delicte és considerat com a molt seriós pel 87,5% de víctimes. El 74,2% d'aquestes tenen un únic vehicle a la família. Malgrat que tots els delictes van ser denunciats, un 75% de víctimes es van mostrar insatisfetes amb la denúncia i la major part addueixen que no es va fer el suficient. Un 75% de víctimes va recuperar el vehicle.

Quant al robatori d'accessoris de vehicles, l'índex de victimització l'any 2010 és del 3,3%. La prevalença s'eleva fins al 9% en el període de cinc anys. En més de la meitat dels casos el delicte es va dur a terme al barri de la víctima. El 42% van denunciar els fets a les autoritats i la meitat d'elles es van mostrar satisfetes amb la denúncia. Entre els motius d'insatisfacció es destaca que no es va fer suficient i que no van recuperar els objectes robats. Un 21,4% considera que el delicte va ser seriós, un 33,3% mitjanament seriós i el 45,2% no gaire seriós.

Més elevada és la taxa de prevalença per danys en vehicles, que es situa en un 7,9% l'any 2010 i en un 19,5% els darrers cinc anys. El 77% de danys a vehicles es va realitzar al barri de la víctima. L'índex de denúncia és del 82,6%. Les víctimes qualifiquen el fet com a seriós en un 14%, mitjanament seriós el 46,2% i no gaire seriós el 39,8%.

La taxa de victimització per robatori de motocicletes és del 0,6% l'any 2010 i en els darrers cinc anys d'un 3,8%. D'aquests es van denunciar el 94,4%. En la meitat dels casos el delicte va tenir lloc al barri de la víctima. El 68,4% de víctimes considera el delicte com a molt seriós. En el cas de robatori de bicicletes, la prevalença és del 2,5% l'any 2010 i del 9,8% els darrers cinc anys. De manera similar que en el cas anterior, més de la meitat dels delictes van tenir lloc al barri de la víctima. Van denunciar el fet un 78,7%. El 61,3% de víctimes consideren el fet mitjanament seriós.

D'altra banda, en aquesta enquesta s'estudia la victimització per robatori en habitatge, tant els delictes consumats com els que es van quedar en una fase imperfecta d'execució. La taxa de victimització per robatori en habitatge consumat és del 0,2% l'any 2010 i s'eleva al 2,9% els darrers cinc anys. La major part de víctimes van considerar que el fet va ser molt greu (84,6%). Tanmateix, l'índex de denúncia es situa en un 57,1%, amb motius de la denúncia diversos. La insatisfacció amb la denúncia és del 77,8%, principalment perquè no es va fer suficient o no es van recuperar els objectes robats. Entre el 35,7% de delictes no denunciats, les víctimes addueixen com a principal motiu de la no denúncia que el fet va ser de poca importància o no hi va haver pèrdua econòmica (40%). L'índex de victimització al delicte intentat és major que el consumat, que se situa en un 2,1% l'any 2010 i en un 8,6% els darrers cinc anys. L'índex de denúncia només és d'un 13,2%. Un 57,5% de les víctimes consideren aquest delicte com a mitjanament seriós.

La taxa de victimització per robatori amb violència o intimidació és de l'1,7% l'any 2010 i del 4% els darrers cinc anys. En aquest cas destaca que un 61% han estat tres o més persones el nombre de delinqüents que van intervenir en el delicte i que es van utilitzar armes en un 66%. El tipus d'arma més usual és l'arma blanca (el 75%), tot i que generalment no s'ha emprat efectivament (92%). El lladre va robar alguna cosa en el 72% dels casos. L'índex de denúncia en el robatori amb violència o intimidació és del 44,4% i els principals motius de la denúncia són la recuperació dels objectes robats i perquè volien que detinguessin el lladre pel que va fer (el 37% en ambdós casos). Un 25% de víctimes van denunciar-ho perquè no es tornés a repetir. Entre el 55,6% que no va denunciar, més de la meitat no ho va fer perquè es tractava d'una cosa de poca importància, no hi va haver pèrdua econòmica o perquè ho va resoldre a la seva manera o coneixia l'autor. La meitat de les víctimes que van denunciar els fets estaven insatisfetes amb la denúncia. Els motius que addueixen són: que no van fer suficient, no s'hi van interessar, no van trobar o detenir el lladre, no van recuperar allò robat o no el van tractar correctament (el 20% cadascun d'ells). El 83% de víctimes no coneixien el delinqüent i més del 60% consideren que aquest era estranger. Entenen que no és gaire probable una motivació racista el 61%. Un 47,1% de víctimes consideren el fet molt seriós, mitjanament seriós el 35,3% i no gaire seriós el 17,6%.

Al delicte de furt, s'enregistra una prevalença del 7,9% l'any 2010 i s'eleva fins al 20,5% els darrers cinc anys. En el 60% dels casos el fet va tenir lloc en un altre barri de la ciutat. Són supòsits de carterisme un 73%. L'índex de denúncia al delicte de furt és del 45,5%.

4.4 VICTIMITZACIÓ PERSONAL

A l'àmbit dels delictes que afecten la persona, l'enquesta de victimització que es presenta s'ha ocupat de l'estudi dels delictes sexuals i de les lesions o amenaces.

Pel que fa als delictes sexuals, l'índex de victimització és de l'1,5% l'any 2010 i del 5,3% els darrers cinc anys. És destacable que la meitat dels delictes sexuals s'han produït al lloc de treball de la víctima i generalment per un autor conegut (65%). Es considera que un 63% d'agressors eren espanyols i que la motivació del delicte és racista en el 28% dels casos. El 50% de les víctimes no consideren gaire probable una motivació racista. No es van emprar armes en un 85%. Les víctimes consideren que ha estat una agressió sexual en més d'un 20% i, en canvi, entenen que es tracta d'un comportament ofensiu en gairebé un 80%. L'índex de denúncia es situa en un 35,7% i de les denunciants n'estan satisfetes el 60%. Els motius d'insatisfacció són que no s'hi van interessar o no van trobar o detenir l'agressor (50% en cadascun dels casos). Del 64,3% de víctimes que no van denunciar els fets, s'addueix com a motiu principal la por de les represàlies.

La prevalença en les lesions o amenaces és del 6,1% l'any 2010 i s'eleva al 12,8% els darrers cinc anys. En més de la meitat dels casos, el delicte el va dur

a terme una sola persona. També en aproximadament la meitat dels casos, la víctima coneixia l'agressor, ja sigui només de vista (15%) o el coneixia de nom (36%). En gairebé un 60% la suposada nacionalitat de l'autor és espanyola. El 47% de víctimes consideren com a probable o molt probable la motivació racista. En un 45% de casos es va emprar la força i en gairebé la meitat d'ells únicament es va amenaçar. En un 18% es van utilitzar armes en el delicte, principalment l'arma blanca (40%) tot i que no pot ser menystinguda la utilització d'un altre tipus d'objecte, com per exemple un pal, com a arma (30% en ambdós casos). En un 45% es va emprar efectivament l'arma, essent ferida la víctima en un 26%. L'índex de denúncia es situa en un 31,7%. Els principals motius de la denúncia són perquè els delictes s'han de denunciar o va ser un delicte seriós i perquè detinguessin l'agressor pel que va fer, perquè no torni a succeir o per rebre ajuda. El 52,6% de les víctimes que van denunciar estan insatisfetes amb la denúncia i destaquen com a principals motius que no es va fer suficient o que no s'hi van interessar. D'altra banda, no van denunciar els fets el 68,3%, adduint com a principal motiu que ho va resoldre a la seva manera o coneixia l'autor. En la meitat dels casos, la víctima considera el delicte com a molt seriós, el 33,3% com a seriós i només un 16,7% no gaire seriós.

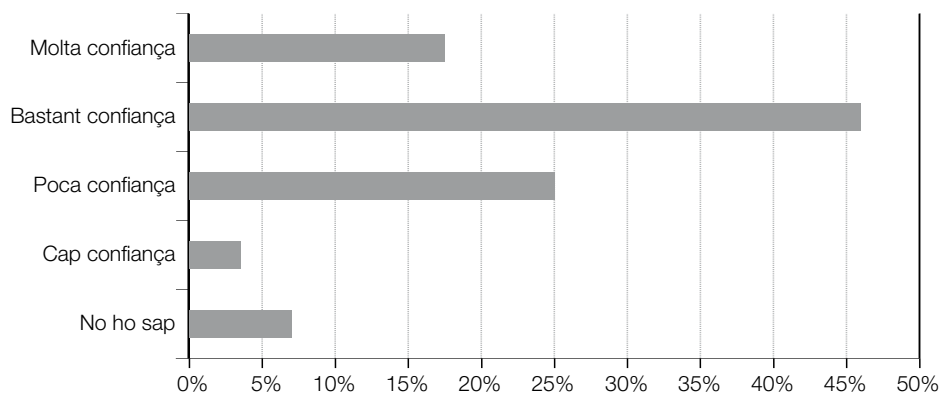
4.5 ACTITUD DAVANT DEL DELICTE I LES INSTITUCIONS

Com s'ha mencionat anteriorment, en aquest estudi s'han afegit a l'enquesta de victimització preguntes complementàries que informen sobre el sentiment de seguretat de la població migrant i sobre el coneixement i grau de confiança en determinades institucions, com la policia, els jutjats i tribunals, el sistema penitenciari o l'Oficina d'Atenció a les Víctimes del Delicte.

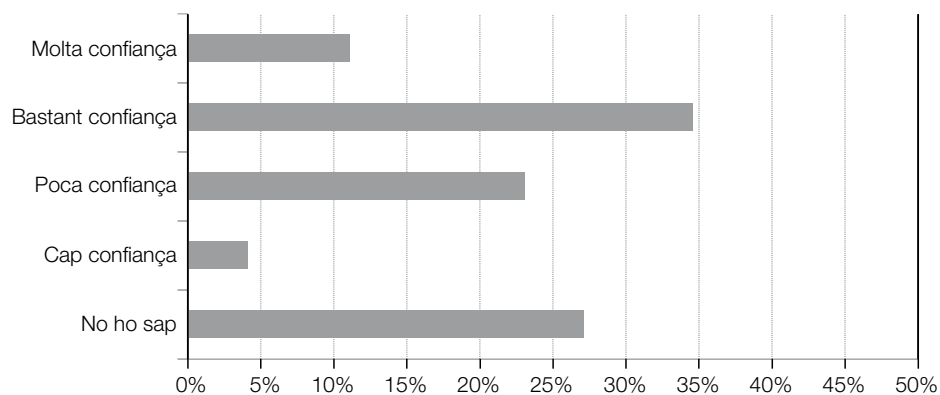
Pel que fa a la primera qüestió, la mostra de colombians evidencia que perceben una escassa solidaritat entre els veïns, però el sentiment de seguretat és elevat, tant a l'interior dels domicilis com a l'exterior. En aquest sentit, el 56,7% dels enquestats consideren que en general les persones no s'ajuden entre elles, sinó que s'arreglen soles. Tanmateix, es senten molt segurs o bastant segurs caminant sols en el seu barri (37% i 45% respectivament) i es senten molt segurs quan estan sols de nit a casa seva el 65% d'enquestats. En aquesta línia, el 65% considera no gaire probable que algú, en els propers dotze mesos, intenti entrar a casa per la força.

Quant a l'actitud davant de la policia, en general és bastant positiva. Cal destacar la percepció positiva de com actua la policia a la seva zona quan es tracta de controlar el delicte (bastant bé un 45% i molt bé el 23%). El cos de Mossos d'Esquadra és la policia que consideren principal al municipi on viuen els enquestats i amb la que més han tingut contacte, tot i que la major part dels consultats no van tenir cap contacte amb la policia l'any 2010 (un 70%).

Pel que fa a la confiança de la persona enquestada en les diverses institucions, destaca una valoració positiva de la policia i s'obtenen els resultats que es reproduïxen a continuació.

Gràfic 3. Quina confiança li mereix la policia?

En el cas de la confiança en els jutjats i tribunals, aquesta és globalment positiva, tot i que destaca un elevat percentatge d'enquestats que en desconeixen l'activitat.



Pel que fa al sistema penitenciari, se'n constata un gran desconeixement. Aquest desconeixement és especialment acusat en el cas de les oficines d'Atenció a les Víctimes del Delicte: el 97,3% d'entrevistats declaren que no les coneixen.

5. DISCUSSIÓ

Els resultats obtinguts en les quatre enquestes de victimització requereixen una valoració diferenciada, tenint en compte les diferències entre elles, tant en el plantejament inicial com en el desenvolupament. L'enquesta per Internet ha confirmat un dels problemes que normalment s'atribueix a aquesta tècnica, que és el baix

nombre de resposta, insuficient per poder extreure'n conclusions fiables. S'ha dit que no és un bon mitjà per mesurar quantitativament la victimització, atès que es pressuposa que estaran més motivats a respondre les persones que han patit experiències de victimització que les que no han estat víctima. Tanmateix, es pot comprovar que, en aquest aspecte, els resultats pel que fa a la prevalença es troben dins del que és habitual en les enquestes telefòniques. En els aspectes on, malgrat el baix nombre de resposta, poden ser més valuoses les dades —com les taxes de denúncia o la confiança envers les institucions—, els resultats són en general coincidents amb l'enquesta a ciutadans colombians.

Pel que fa a les dades sociodemogràfiques, ens trobem en general amb una població bastant estabilitzada, amb residència legal i un temps de permanència a Catalunya de més d'un any. L'estabilitat es manifesta a més en el cas dels colombians en el fet que la majoria són persones que treballen (amb només un 25% de desocupació, mentre que en els romanesos és d'un 37% i en els marroquins supera el 50%) i que es mostren molt o bastant satisfetes amb el nivell d'ingressos (66%, davant d'un 56% en els romanesos i un 47% en els marroquins). La poca presència de migrants il·legals evidencia una limitació a l'hora d'accedir a aquest col·lectiu. Tanmateix, una dada d'especial interès és el nombre de persones que disposen de telèfon fix en el seu domicili, que és d'un 56% entre els colombians, d'un 34% entre els romanesos i d'un 14% entre els marroquins. Amb aquesta dada es pot confirmar la invalidesa de les enquestes telefòniques convencionals com a mitjà de coneixement de la victimització d'aquests col·lectius i la necessitat de nous mètodes de contacte basats en procediments innovadors i alhora en tècniques acreditades en l'àmbit de les ciències socials, tal com hem pretès amb aquesta recerca.

L'enquesta als ciutadans colombians fa aflorar una taxa de victimització força elevada. La prevalença és de gairebé un 27 % en un període de deu mesos i d'un 57% en els darrers cinc anys. Tot i la dificultat de comparar enquestes no homogènies, les diferències respecte a l'Enquesta de Seguretat Pública de Catalunya són molt remarcables, atès que la prevalença ha estat, respecte a la població general de Catalunya, de 16'9 % en un període de dotze mesos (2008), xifra propera a l'espanyola (17'4 el mateix any i 48'7 el període de cinc anys).³¹ La incidència és, comparativament, moderada, amb una baixa multivictimització.

Les enquestes als tres col·lectius coincideixen en la baixa taxa de denúncia, que és d'un 25% en el cas dels colombians, un 40% en els marroquins i un 17% en els romanesos. La dada de l'enquesta als colombians es correspon amb la que aporta l'enquesta d'EU-MEDIS, on la taxa oscil·la entre el 10 i el 30%. En tot cas, la diferència amb les dades de les enquestes de victimització a la població general és important, si tenim en compte que Espanya s'ha anat aproximant en els darrers anys a la

31. Vegeu les dades de l'Enquesta de Seguretat Pública de Catalunya de 2008 a: www.20.gencat.cat/portal/site/interior. Per a una anàlisi general de l'enquesta, vid. MURRIÀ, M. (2010) «Les enquestes de seguretat a Catalunya». A: D.a. *10 anys d'Enquesta de Seguretat Pública a Catalunya. Experiències europees. Balanç i reptes de futur*. Barcelona, p. 65 y ss. Pel que fa a l'enquesta espanyola de victimització ens referim a la de més ampli espectre, realitzada l'any 2008, a Díez RIPOLLÉS, J.L.; GARCÍA ESPAÑA, E. (coord) (2009) *Encuesta a víctimas en España*. Málaga: ODA.

taxa europea (47'9% a l'enquesta espanyola de 2008 i 50% de mitjana a l'europea de 2005).³² Hi ha prou bases doncs per afirmar que les dades oficials no reflecteixen la victimització de la població migrant amb la mateixa mesura que la de la població autòctona. La dada és coherent amb els estudis que mostren un tracte objectivament discriminatori dels immigrants per part del sistema de justícia penal, on participen molt més en condició de denunciats que de denunciants (Calvo; Gascón; Gracia, 2004).³³ La taxa de denúncia mostra grans variacions segons el tipus de delictes i entre els factors moduladors cal destacar la gravetat percebuda del fet, l'esperança de recuperació dels objectes robats i una tendència a l'autotutela. La baixa denúncia no pot explicar-se per una desconfiança en les institucions, que en general és alta.

La distribució per delictes mostra en general resultats poc sorprenents. Hi ha un clar predomini dels atemptats contra el patrimoni i dels delictes relacionats amb els vehicles. Tanmateix, en termes comparatius, és destacable el nombre de victimitzacions de tipus personal, especialment les lesions, amenaces i les agressions sexuals. En l'enquesta als colombians les lesions i amenaces tenen una prevalença d'un 12'8% en cinc anys i les agressions sexuals un 5'3%, mentre que en l'enquesta espanyola de victimització (2008) la prevalença per aquests delictes en cinc anys és d'un 6'1% i un 1'4% respectivament. Dues dades són significatives per explicar el fet. D'una banda, en un 47% dels casos de lesions o amenaces i en un 28% d'agressions sexuals el fet hauria tingut, segons els enquestats, una motivació racista. Aquesta motivació es donaria també en un 31% dels robatoris amb violència i intimidació. D'altra banda, un 50% de casos d'agressió sexual s'hauria produït en el lloc de treball, generalment per un autor conegut (65%) i espanyol (63%), dades molt llunyanes de les de l'enquesta espanyola de victimització, on només un 5% de delictes sexuals haurien tingut lloc en el lloc de treball i només un 35% haurien estat protagonitzats per un autor conegut. La mateixa tendència, encara que menys acusada, la trobem en les lesions i amenaces. La major part de fets de caràcter sexual són qualificats com a poc greus, però no succeeix el mateix en les lesions i amenaces. Tot plegat ens presenta una imatge d'un tipus de victimització que sofreixen bàsicament dones colombianes que treballen en llocs amb risc, on el contacte amb persones de nacionalitat espanyola representa un risc de victimitzacions de caràcter personal.

L'enquesta als ciutadans colombians ens presenta un col·lectiu en general satisfet amb la seguretat i amb les institucions. Aquí es revela el component subjectiu propi de la victimització, de la por del delictes i de l'actitud davant del delictes, fets tots ells mediat per circumstàncies personals i culturals. El sentiment de seguretat i la confiança en les institucions estan condicionats pels referents propis de la societat d'origen. Per tant no és sorprenent que les persones entrevistades se sentin segures en major mesura que la població general (un altíssim 78% se sent molt o

32. Vid. *The Burden of Crime in the EU* (2005) Research Report. A comparative Analysis of the European Crime and Safety Survey (EU ICS), <http://www.europeansafetyobservatory.eu/downloads/EUICS%20-%20The%20Burden%20of%20Crime%20in%20the%20EU.pdf>

33. CALVO; GASCÓN; GARCÍA (2004) «El tratamiento de la inmigración en el ámbito de la Administración de Justicia». A: http://www.unizar.es/sociologia_juridica/inmigracion/Inmilnf.pdf.

bastant segur caminant sol de nit pel seu barri) i que considerin que predomina l'individualisme sobre la solidaritat (només un 17% creu que les persones en general s'ajuden). De la mateixa manera hem d'interpretar la confiança en les institucions, que és alta no només en relació amb la policia (aquesta és, de fet, una constant en les enquestes de victimització i de seguretat a Espanya i Catalunya) sinó també en relació amb el sistema de justícia. A diferència del que reflecteix l'enquesta espanyola de victimització (2008), són més els que confien que els que desconfien de l'Administració de justícia. És també significatiu el desconeixement que manifesten sobre el seu funcionament. Les enquestes als ciutadans marroquins i romanesos permeten confirmar en general aquesta tendència, especialment pel que fa al sentiment de seguretat, de manera que arriba fins al 90% en els dos col·lectius els que manifesten que se senten segurs caminant de nit pel seu barri. Amb tot, els marroquins tenen menys confiança en les institucions que els colombians i els romanesos i aquests darrers mostren un gran desconeixement de l'Administració de justícia.

Pel que fa als serveis especialitzats d'atenció a les víctimes, s'aprecia un desconeixement generalitzat. No coneix l'existència de les oficines d'Atenció a les Víctimes de Delicte gestionades pel Departament de Justícia de la Generalitat un 97% dels colombians, un 87% dels romanesos, un 94% dels marroquins i un 81% dels entrevistats per Internet. La dada confirma allò que hem obtingut en recerques prèvies sobre víctimes a Catalunya, on la major part de les persones que han denunciat haver patit delictes no coneix l'existència d'aquestes oficines (Tamarit; Villacampa; Filella, 2008),³⁴ per la qual cosa és dubtós si poden tenir a veure amb aquesta situació factors relacionats amb la població migrant. Amb tot, és particularment remarcable el cas dels colombians, tenint en compte l'alta victimització que revelen.

6. CONCLUSIONS

Les enquestes han permès confirmar la baixa visibilitat de la victimització de migrants en les xifres oficials i també en les enquestes convencionals de victimització i, per tant, la necessitat de recerca centrada en la victimització d'aquests sectors de la població. S'ha pogut constatar la pertinència, com també les limitacions de la recerca realitzada i d'una manera especial la validesa de les enquestes cara a cara efectuades per vies que facilitin l'accés a la població migrant. Recomanem d'una manera especial la continuïtat d'aquestes recerques mitjançant la col·laboració amb oficines consulars per estendre les entrevistes a altres nacionalitats i una recerca amb una mostra més àmplia, a més d'explorar altres vies per poder accedir a la població en situació irregular.

L'enquesta a ciutadans colombians fa aflorar una elevada victimització en tots els àmbits examinats: delictes patrimonials, relacionats amb vehicles i de caràcter personal. Un fet especialment destacable és que per a moltes persones migrants,

34. TAMARIT, J./ VILLACAMPA, C./ FILELLA, G. (2010): «Secondary Victimization and Victim Assistance», *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, Vol. 18.

especialment dones, el lloc de treball és una font de risc de victimització de caràcter personal. La motivació racista o discriminatòria és un factor rellevant en el risc diferencial que pateix la població migrant respecte a agressions, amenaces i delictes violents i de caràcter sexual.

El sistema d'atenció a les víctimes ha de tenir en compte la situació de la població migrant i preveure polítiques que redueixin els riscos detectats i facilitin el contacte de les víctimes amb la policia i els serveis especialitzats d'assistència.

BIBLIOGRAFIA

- AGÈNCIA DE DRETS FONAMENTALS DE LA UNIÓ EUROPEA (FRA), 01 EU-MIDIS, sèrie Data in Focus (2009): «La población romaní», Encuesta de la Unión Europea sobre las minorías y la discriminación [en línia]. http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/EU-MIDIS_ROMA_ES.pdf.
- AGÈNCIA DE DRETS FONAMENTALS DE LA UNIÓ EUROPEA (FRA) 02 EU-MIDIS, sèrie Data in Focus (2009): «Los musulmanes», Encuesta de la Unión europea sobre las minorías y la discriminación [en línia]. http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/EU-MIDIS_MUSLIMS_ES.pdf.
- ALBRECHT, H. J. (2010) «Criminalización y victimización de inmigrantes en Alemania», a PALIDDA, S./ BRANDÁRIZ, A. (Dir). *Criminalización racista de los migrantes en Europa*, Granada: Comares.
- CALVO; GASCÓN; GARCÍA (2004) «El tratamiento de la inmigración en el ámbito de la Administración de Justicia» [en línia]. http://www.unizar.es/sociologia_juridica/inmigracion/Inmilnf.pdf
- CHRISTIE, N. (1986) «The ideal victim», a FATTAH, E. (Ed.): *From Crime Policy to Victim Policy: Reorienting the Justice System*, London.
- DEPARTAMENT D'INTERIOR. GENERALITAT DE CATALUNYA. (2008) «Enquesta de Seguretat Pública de Catalunya» [en línia]. http://www20.gencat.cat/docs/interior/Home/EI%20Departament/Publicacions/Seguretat/Estudis%20i%20enquestes/Enquesta%20de%20Seguretat%20Publica%20de%20Catalunya/Enquesta%20de%20seguretat%20p%C3%BAblica%20de%20Catalunya%202008/sintesi_ESPC_2008.pdf.
- DÍEZ RIPOLLÉS, J.L.; GARCÍA ESPAÑA, E. (coord). (2009) *Encuesta de víctimas en España*, ODA.
- EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS, EU-MIDIS. (2009) «Main Results Report» [en línia]. http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/eumidis_mainreport_conference-edition_en_.pdf.
- GARRIDO, V.; STANGELAND, P.; REDONDO, S. (1999) *Principios de Criminología*, Tirant lo Blanch, Valencia.
- KARMEN, A. (2009) *Crime Victims: An Introduction to Victimology* [7a ed.]. Wadsworth Publishing.
- KERNER, G.; KUO, C. (2008) *Victimization of Immigrants*, Crime Victims'Institute, Criminal Justice Center, Sam Houston State University, <http://www.crimevictimsinstitute.org/documents/ImmigrantVictimizationfinalcorrected.pdf>

- MUCCHIELLI, L.; NEVANEN, S. (2010) «Delincuencia, victimización, criminalización y tratamiento penal de los extranjeros en Francia», a PALIDDA, S./ BRANDÁRIZ, A. (Dir.): *Criminalización racista de los migrantes en Europa*, Comares, Granada.
- NACIONES UNIDAS. (2009) *Manual para encuestas de Victimización*.
- PELETEIRO; TABARDO. (2006) «Los hogares exclusivamente móviles en la investigación telefónica de audiencia». *Metodología de Encuestas*, vol. 8.
- PERRAULT, S. (2004) *Les minorités visibles et la victimisation*, Série de profils du Centre Canadien de la Statistique Juridique.
- SALISBURY, H.; UPSON, A. (2004) *Ethnicity, victimisation and worry about crime: findings from the 2001/02 and 2002/03 British Crime Surveys*, Home Office, London.
- TAMARIT, J.; VILLACAMPA, C.; FILELLA, G. (2010) «Secondary Victimization and Victim Assistance», *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, vol. 18.
- VAN DIJK [et. al.] (2005) *The Burden of Crime in the EU*, Research Report. A comparative Analysis of the European Crime and Safety Survey (EU ICS) [en línea]. <http://www.europeansafetyobservatory.eu/downloads/EUICS%20-%20The%20Burden%20of%20Crime%20in%20the%20EU.pdf>.